Sacrul în viziunea lui Nicolae Steinhardt

Nicolae MORAR

The paper reviews several frameworks of the sacred in order to approach the perspective assumed by the Romanian writer and mystic Nicolae Steinhardt. Steinhardt's capital work, ***Jurnalul fericirii*** *[The Diary of Bliss], is infused with numerous comments and observations on the Sacred. In order to highlight Steinhardt's perspective, the author of the present paper endeavours to suggest a systematic description of Steinhardt's theology.*

Keywords: the Sacred, Nicolae Steinhardt, theology.

Revenit între preocupările omului contemporan, *sacrul* constituie un important obiect de ştiinţă. Sacrul este privit fie ca prezență a Inefabilului, fie ca manifestare a Lui, fie ca o expresie specială a conştiinţei umane[1]. Interpretat variat – apologetic sau iconoclast –, sacrul nu dă semne, cu alte cuvinte, că s-ar retrage din lumea noastră babilonizată. Dimpotrivă incită şi generează prolemici; ne provocă, luminînd şi fascinînd.

I. Teze despre sacru în exegezele cercetătorilor moderni şi contemporani

În secolul XIX-lea, Max Müller, întemeietorul ştiinţei moderne a religiilor, aprecia că universul sacru este o construcţie imaginară, o reprezentare deformată a fenomenelor spectaculoase sau stihiale din natură. Cuvîntul *dyaus = strălucitor*, din vocabularul ind, a fost indicat ca suport al etimoanelor *deva, deus, theos* – nume ce indica divinitatea în religiile antichităţii precreştine –, lexeme ce nu au nimic în comun cu revelaţia sau cu ideea de instinct religios special[2].

Un secol mai tîrziu, Nathan Söderblom, episcop creştin, aprecia că sacrul este o putere sau o entitate misterioasă, legată de anumite fiinţe, lucruri, evenimente sau acţiuni; că sacrul e reacţia spiritului în faţa a ceea ce este surprinzător, nou, terifiant. El distingea între sacrul *pozitiv* şi *negativ*, mana, din religia populaţiilor cu o cultură orală, reprezintînd *sacrul pozitiv*, în timp ce tabuul, *sacrul negativ* – ideea de pericol, de interdicţie, de prohibiţie. Prin teoretizările sale, Sőderblom a depăşit tezele etno-sociologice despre stadiul magic, anterior stadiului religios

[1] G. Mensching, *Histoire de la science des religions*, Paris, 1955, p. 40-41.
[2] M. Müller, *Essai de mythologie comparée*, Paris, 1859, p. 47-100.

BDD-A3950 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:15 UTC)

arătînd că la baza credinţei şi a cultului stă sacrul, surprins de către conştiinţa omului religios[3].

Cam tot pe atunci, profesorul Rudolf Otto afirma că sacrul e sfera în care se înscriu toate componentele faptului religios. Asociind sacrul cu *numinosul*, nucleul vital al oricărei religii, conţinutul profund al fenomenului religios, Otto declara că sacrul provoacă în sufletul omenesc o stare asemănătoare lui, *starea numinoasă*, o stare în care fiinţa umană descoperă impozanţa numinosului *(maiestas)*, dorinţa de a-l cuceri *(tremendum)*, aspectul misterios al lui *(mysterium)* şi starea indusă de el *(fascinas)*, stare din care decurg *dragostea, mila, bunătatea* şi *evlavia*.

Pe baza facultăţii de cunoaştere, fiinţa umană sesizează fenomenul revelator în istorie sub chipul unor semne, simboluri menite să trezească, să impulsioneze solicitudinea, respectiv întîlnirea spiritului cu sacrul. În plus, cunoaşterea deţine un *dat* anterior oricărei percepţii şi independent de orice reflecţie mentală, un apriori religios, care e *receptorul* revelaţiei, a ideii de Absolut, de Perfecţiune.

Gnoza în discuţie nu este unilaterală. Lumea fenomenală are şi ea un rol fecund. Încercuită de percepţie, lumea mijloceşte accesul la spiritualul ascuns sub aparenţe temporale. Astfel, prin intermediul ei, subiectul (uman) descoperă, pe de o parte, istoria spirituală a omenirii, iar pe de altă parte, diferenţa dintre convenţionalul ideatic şi ideile pure, distincţia dintre realitatea temporală şi Sacru[4].

La rîndul său, Mircea Eliade, eminentul nostru religiolog, considera că sacrul este o realitate absolută, care transcende această lume; este o realitate misterioasă, e o ordine, alta decît cea naturală[5]. Deşi nu aparţine mundanului, el apare în fiinţe, mituri, simboluri şi obiecte, care, sub auspiciile lui, devin altceva. Fiinţele – sacerdotul, şamanul, preotul – şi obiectele – naturale ori cultuale –, în urma contactului cu sacrul primesc o energie deosebită de cea naturală. Irupţia Divinului transformă în mediator fiinţa sau lucrul; le desprind din lumea profană, dat fiind faptul că în ele se întrupează acel „cu totul altfel”[6]. Cercetătorul nostru aprecia că manifestarea sacrului în afară constituie marele mister. Prin revelarea sa, sacrul renunţă să mai fie Totul, să mai fie Absolut şi se limitează[7].

În contact cu sacrul, spaţiul se deschide spre transcendenţă, iar timpul spre eternitate. Spaţiul e locul de întîlnire al omului cu Dumnezeu. Este un *axis mundi*, un loc central, un cadru în care se revelează şi se teoretizează substratul ontologic al celor ce sînt, iar timpul este intervalul în care se descifrează cifrul lumii. Astfel spus, sacrul se îmbie spre a fi receptat şi trăit, se lasă descris ca o realitate profund diferită de profan.

---

[3] Nathan Söderblom în interpretările lui J. Ries şi J. M. Velasco – J. Ries, *Sacrul în istoria religioasă a omenirii*, Ed. Polirom, Iaşi, 2000, p. 31-32. J. M. Velasco, *Introducere în fenomenologia religiei,* Ed. Polirom, Iaşi, 1997, p. 56.

[4] R. Otto, *Sacrul. Despre elementul iraţional din ideea divinului şi despre relaţia lui cu raţionalul*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1992.

[5] M. Eliade, *Sacrul şi profanul*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1992, p. 13.

[6] M. Eliade, *Mituri vise şi mistere*, în *Eseuri*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1991, p. 221.

[7] *Ibidem*, p. 220.

BDD-A3950 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:15 UTC)

Referindu-se la opiniile unor cercetători conform cărora progresele înregistrate de cercetarea ştiinţifică fac realitatea tot mai controlabilă, fapt ce duce la dezvrăjirea lumii, la pierderea semnificaţiei sociale a gîndirii, practicii şi instituţiilor religioase[8], Eliade opina că desacralizarea totală a lumii nu este posibilă, deoarece sacrul se camuflează continuu în profan, de unde şi confundarea lui de către omul modern cu profanul[9]. Drept argument, conaţionalul nostru arăta că, în mod paradoxal, contestarea abuzivă a atitudinii şi comportamentului religios nu face decît să favorizeze apariţia unor noi modalităţi de manifestare a sacrului. Prin urmare, faptul că structura şi manifestarea sacrului sînt mereu aceleaşi arată că viaţa religioasă are aceleaşi caracteristici de bază în spaţiu şi timp.

În sfîrşit, profesorul Jean-Jacques Wunenburger defineşte sacrul drept ansamblul de comportamente individuale şi colective care urcă pînă în timpurile imemoriale[10]. Sacrul implică stări interioare specifice şi se obiectivează în fenomene culturale. Experienţa sacrului se prezintă ca o percepţie diferenţiată a lumii, prin care oamenii îşi prezentifică Absolutul[11]. Wunenburger asociază sacrul cu jocul, considerînd că, în societăţile tradiţionale, jocul şi sacrul au avut un scop comun: sondarea adîncimii invizibile a lumii. Ca bază pentru teoretizările sale este luat scenariul occidental al sărbătorii, care, deşi se distanţează de semnificaţiile festinurilor din societăţile arhaice, continuă să promoveze pan-ludismul, jocul fiind receptat ca un factor subtil, care poate face din viaţă o sărbătoare permanentă[12]. Acest aspect este, în opinia sa, cea mai bună dovadă a irupţiei sacrului în profan, dar şi a conectării continue a profanului la sacru.

Pornind de la interesul crescînd pentru ceea ce s-a numit „întoarcerea religiosului", „moartea şi renaşterea utopiei" sau „revenirea sacrului", Jean-Jacques Wunenburger urmăreşte să pună în evidenţă experienţele trăite de către omul contemporan ca forme ale unei alternative sacre. El vorbeşte despre recîştigarea interesului pentru esoteric şi ştiinţele oculte, despre adeziunea la diverse domenii, precum ecologia, erotismul, spectacolul festin, cultul vedetelor etc., dar şi despre o sacralitate conturată în jurul unor fenomene profane şi funcţionale, cum ar fi noile tehnologii. Impresia care se desprinde de aici este aceea că, în ciuda profeţiilor pozitiviste şi a lecturilor raţionaliste ale modernităţii, experienţa sacrului nu a dispărut, ci mai degrabă a fost deplasată înspre locuri şi obiecte noi[13].

II. Sacrul şi sacralitatea în viziunea lui Nicolae Steinhardt

Aşa cum se poate constata din cele arătate mai sus, modul de abordare a sacrului şi sacralităţii oscilează între opinii pozitivist-raţionaliste şi mistic-

[8] M. Gauchet, *Dezvrăjirea lumii. O istorie politică a religiei*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1995, pp. 8-30. M. Weber, *Sociologia religiei. Tipuri de organizări comunitare religioase*, Ed. Teora, Bucureşti, 1998, p. 10-18.

[9] M. Eliade, *Încercarea labirintului*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1990, p. 130.

[10] J. J. Wunenburger, *Sacrul*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 42.

[11] *Ibidem*, p. 49.

[12] *Ibidem*, p. 56-59.

[13] *Ibidem*, p. 112-116.

BDD-A3950 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:15 UTC)

teologice: dacă pentru o parte dintre cercetători, sacrul este expresia elocventă a deficitului de cunoaştere în care s-a aflat umanitatea vreme de multe milenii, pentru alţi cercetători, sacrul constituie un indiciu dintre cele mai subtile în favoarea specificului excelsic al spiritului uman. Atenţi la ambele discursuri teoretice, în cele ce urmează vom încerca să prezentăm cîteva aspecte referitoare la teologia sacrului din perspectiva religiei creştine asumată de monahul de la Rohia.

Semnificaţia sacrului în creştinism se află în strînsă legătură cu cele relatate în *Noul Testament* şi în *tradiţia creştină*.

În sens neotestamentar, *hagios* indică natura lui Dumnezeu, puterea şi eternitatea Lui[14], iar *hagiasmos* desemnează procesul de transfigurare a omului, prin viaţa în Hristos. Hagios se prezintă ca temelie a sfinţeniei, sugerînd unitatea dintre Tatăl şi Fiul, dar desemnează şi originea divină a lui Iisus, filiaţia divină a Acestuia, „sfîntul lui Dumnezeu”[15], care se înomeneşte pentru a îndeplini în lume o misiune sacră: sfinţirea creaţiei. Iisus este *Unul sfînt*, Cel care Şi-a jertfit viaţa pentru consacrarea definitivă a neamului omenesc: „Pentru ei Eu mă *sfinţesc* (jertfesc) pe Mine însumi, ca şi ei să fie *sfinţiţi* întru adevăr”[16]. O dată cu Înălţarea lui Hristos la cer, începe lucrarea Duhului Sfînt, pe care Iisus îl transmite discipolilor Săi, aşa cum Tatăl L-a trimis pe El.

În altă ordine de idei, din perspectiva teologiei creştine, *sacrul* îşi are izvorul în tripersonalitatea lui Dumnezeu, în relaţia desăvîrşită a Persoanelor divine, relaţie în care Duhul, ca Duh al Tatălui şi al Fiului, ca acelaşi Duh în amîndoi, exprimă fidelitatea desăvîrşită sau sfinţenia. Perfecţiunea acestei fidelităţi şi atenţii reciproce intertrinitare, realizată prin Duhul Sfînt, nu este confiscată de către Persoanele divine. Ea iradiază în umanitate, în toţi cei ce sînt într-un Duh cu Tatăl şi cu Fiul[17].

În teologhisirea lui Nicolae Steinhardt dogma Sfintei Treimi exprimă sinteza contrariilor, Taina Tainelor, Izvorul sfinţeniei[18].

Tatăl este Părintele universului. Este nenăscut şi nu are nici un nume pozitiv. Acordarea unui nume oarecare implică pe cineva care dă nume. Noţiunile de „Părinte”, „Dumnezeu”, „Ziditor”, „Domn” şi „Stăpîn” nu sînt propriu-zis nume, ci numai moduri de adresare. Ele provin de pe urma binefacerilor şi lucrărilor Lui. Dumnezeu este o idee înnăscută în firea oamenilor, dar inexplicabilă. Dumnezeu diferă de lucrurile schimbătoare şi nestatornice. El este *Altceva*, complet diferit de realităţile create. Posedă raţiunea de a fi a celor ce fac parte din lumea sensibilă. În calitatea Sa de „arche”, Dumnezeu este Tată, întrucît a dat naştere Fiului, Logosului şi a purces pe Duhul Sfînt. El este Ipostasul generator de Ipostase.

[14] *Apocalipsa*, 4, 3-8.
[15] *Marcu*, 1, 24. *Luca*, 4, 3-4. *Ioan*, 6, 69 şi 10, 30.
[16] *Ioan*, 17. 19.
[17] D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1978, p. 272.
[18] N. Steinhardt, *Primejdia mărturisirii*. Convorbiri cu Ioan Pintea, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 221.

BDD-A3950 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:15 UTC)

Acţiunea de ipostaziere este fără început şi fără sfîrşit: Tatăl naşte continuu pe Fiul şi purcede veşnic pe Duhul Sfînt. Părintelui ceresc nu îi lipseşte nimic în ce priveşte bunătatea, înţelepciunea şi puterea.

După scriitorul teolog, Părintele ceresc, Dumnezeu Tatăl, se implică în universul pe care l-a creat, deşi e distinct de lume. El nu se confundă cu lumea, iubeşte creaţia şi făpturile cărora le-a dat viaţă. Dumnezeu cheamă pe toţi oamenii la mîntuire; „pe nici unul pe care se apropie nu-l respinge, nu îngăduie nici unui păcat să biruie dragostea Sa de oameni; pururea le ascultă rugăciunea, (...) se mulţumeşte cu foarte puţin" şi „e foarte sensibil la chiar verbele muritorilor"[19]. Divinitatea lucrează amănunţit şi cu pricepere, şi cînd răsplăteşte şi cînd pedepseşte. „Dă sau bate cu nespus de migălit rafinament. De unde rezultă că Dumnezeu nu e numai bun, drept, atotputernic etc.; e şi foarte deştept"[20].

Dumnezeu Fiul, al doilea ipostas al Treimii, e viaţă din viaţa Tatălui: „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat". Este locul în care se face dăruirea vieţii, Cel ce a condus Viaţa pînă la cei vii. Hristos este Salvatorul omului, trimisul Tatălui pentru restaurarea naturii umane. După Steinhardt, Iisus nu a venit în lume să întemeieze o nouă religie, încă o religie; Domnul a venit să descopere umanităţii un nou mod de viaţă, cu totul original, suprapămîntesc. Iisus a venit pentru fiecare om, îndemnîndu-l: „să ieşi din tine însuţi şi să te priveşti cu atenţie, neamăgire şi asprime, întocmai ca pe un altul"![21]. Hristos este actual pentru că este actualitatea însăşi. Îşi iconografiază neîntrerupt chipul în umanitate, asemănîndu-se cu oamenii în măsura în care faptele acestora au aureola sfinţeniei.

„Hristos e contradictoriu orînduirii cosmice. Hristos, în cosmos e un scandal"[22]. Afirmaţia monahului este corectă. Aparţinînd sferei metafizice, în mod firesc, Iisus ar trebui să rămînă o realitate nevăzută şi incognoscibilă. Acest mod de a gîndi ocupa un loc important în filosofia precreştină: Principiul era incomunicabil, detaşat, rece[23]. Noutatea pe care religia creştină o aduce constă tocmai în faptul că Fiul lui Dumnezeu intră în ordinea dată a lumii create, se întrupează. Intră în orizontul unei realităţi căreia i-a dat sens şi în care se regăseşte ca factor constitutiv. Hristos confirmă faptul că pot fi văzute cele nevăzute şi te poţi încrede în ele. Prin prezenţa lui Iisus în ordinea lumii, se deschide perspectiva unei legături raţional-logice între credincios şi Dumnezeu-Tatăl. Prin El, Biblia se restaurează. Nu se schimbă radical, nu înspăimîntă gîndul. Clarifică nelămuririle şi dă noi conţinuturi cunoaşterii. Reduce la minimum distanţa dintre semnificant şi semnifiat.

Moartea pe cruce a lui Hristos arată o modalitate de a lucra a lui Dumnezeu. Deşi, în aparenţă, Iisus a fost părăsit de Dumnezeu, El nu a încetat să fie

---

[19] *Ibidem,* pp. 218-219.

[20] N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1991, p. 18.

N. Steinhardt, *Primejdia...*, p. 219.

[22] *Ibidem*, p. 72-73.

[23] F. E. Peters, *Termenii filozofiei greceşti*, traducere de Drăgan Stoianovici, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1993, p. 44-45.

BDD-A3950 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:15 UTC)

Dumnezeu. Momentul răstignirii trebuie privit ca un fundament al credinţei creştine. Apostolii care se aflau în jurul crucii puteau opta, în deplină libertate, pentru credinţa în dumnezeirea Învăţătorului lor sau în specificul pur omenesc al Acestuia. Teama şi fuga de la locul execuţiei demonstrează caracterul îndoielnic al credinţei lor: n-au ştiut să acumuleze piedicile şi să găsească argumentele necesare pentru a preface starea trăită în imposibilitate posibilă. Hristos, precizează călugărul cărturar, n-a coborît de pe cruce şi nu a încercat să demonstreze atotputernicia Sa, întrucît nu a vrut să-l convertească pe om prin constrîngere. Ceea ce a oferit El omului, prin actul tragic al jertfei, este libertatea de a crede: „Dacă s-ar fi coborît de pe cruce nu mai era nevoie să se creadă, ar fi avut loc doar recunoaşterea unui fapt”[24]. „Mortul” de pe crucea Golgotei îmbie pe cei ce au privit sau încearcă să privească spre El să scruteze sensul tainic al raportului om-Dumnezeu, să acorde încredere unui *ne-fapt.*

Învierea Sa este un mister care depăşeşte şi sfarmă înţelegerea omenească. Resurecţia Domnului presupune o credinţă în stare să treacă dincolo de limitele minţii omeneşti: „În ziua Învierii, în Prima zi de Paşti, creştinul are parte de o părtăşanie cu ceea ce se află dincolo de fruntariile înţelegerii omeneşti. Pentru oarecare vreme, izbuteşte a nu mai fi nici el din lumea aceasta”[25]. Învierea arată că credinţa stă dincolo de limitele minţii omeneşti şi implică o încredere totală a omului în cele ce crede. De această lipsă de încredere, totală, ilogică, nepăsătoare de evidenţe (ori şi potrivnică lor) au dat dovadă Apostolii. Domnul însă le face pe voie, lui Toma şi celorlalţi ucenici ai Lui. Le dovedeşte învierea Sa pe cale materială, aşa precum a voit Toma. Li se supune, le aduce probe pur empirice: mănîncă, le arată mîinile şi picioarele Sale, îi poftеşte să-L pipăie, să-şi pună mîna în coasta Lui.

Duhul Sfînt, al treilea ipostas din Treime, este consubstanţial cu Tatăl şi cu Fiul. El nu este ceva străin, introdus din afară în Dumnezeu. Duhul are o existentă proprie, voinţă liberă şi este activ şi atotputernic. El însoţeşte Logosul şi face cunoscută activitatea Lui. Duhul are un ipostas propriu care purcede de la Tată şi se odihneşte în Fiul. Este viu, liber, de sine mişcător, activ. În orice acţiune a Lui puterea coincide cu voinţa; este fără de început şi fără de sfîrşit. Duhul este forţa generatoare şi suportul întregii creaţii. În spiritul revelaţiei divine, Duhul este energia care stă la baza lumii sensibile: „Trimite-vei Duhul Tău şi se vor zidi”[26] şi forţa care susţine viaţa oamenilor: „Duhul cel dumnezeiesc – observă Iov – m-a făcut; iar suflarea Celui atotputernic este cea care mă ţine”[27].

Duhul Sfînt este Cel ce întreţine misterul în creaţie şi facilitează sfinţirea universului. Prin Duhul întregul cosmos se regăseşte ca imagine a gîndului divin; Duhul Sfînt e puntea de legătură între vizibil şi invizibil, finit şi infinit, creat şi

[24] N. Steinhardt, *Jurnalul…*, p. 63.
[25] N. Steinhardt, *Dăruind vei dobîndi*, ediţia a II-a, îngrijită, revăzută şi adăugită de Ioan Pintea, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997, p. 101.
[26] *Psalmul* 103, 31
[27] *Iov*, 33, 4.

BDD-A3950 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:15 UTC)

necreat, între sacru şi profan[28]. Duhul Sfînt este cel ce dezvăluie taina lumii create. El relevă faptul că cosmosul este dublu (material şi spiritual), e paradoxal, cuprinzînd în sine lucruri potrivnice: „Universul creştin e dialectic: viază între spiritual şi material, între sacru şi profan, sinteza urmînd a se realiza prin întrepătrunderea celor două elemente. Universul creştin este permeabil Divinităţii, e pasibil de îndumnezeire, posedă vocaţie supranaturală”[29].

Duhul este cel ce dă omului caracterul de persoană. El imprimă în natura umană chipul lui Dumnezeu şi mobilitatea necesară pentru parcurgerea traseului de la tip la prototip, de la chip la asemănarea cu Dumnezeu. Tot Duhului îi aparţine imprimarea şi actualizarea, sub forma noutăţii, a raţiunilor divine, a fragmentelor de gînd divin, în lumea sensibilă. El este factorul progresului spiritual şi al elanului vital în creaţie, factorul maternal care insuflă viaţa şi fecundează materia. Duhul este cel ce apropie lumea de condiţia eschatologică, de sfinţenie.

În regim ontologic sfinţenia deplină s-a realizat în Hristos, Persoana care S-a dăruit total lui Dumnezeu, prin viaţa Sa de ascultare fără compromis şi prin jertfa Sa de pe cruce. Ca om, Hristos s-a aşezat în aceeaşi transparenţă şi fidelitate faţă de Dumnezeu şi faţă de umanitate, în care este ca Dumnezeu – o transparenţă deplin accesibilă omului. Fiind sfinţenia supremă în forma umană, Hristos e şi omul pentru oameni în gradul suprem şi exemplar. Hristos e omul suprem, omul care-i ajută pe oameni să dobîndească sfinţenia sau fidelitatea activă faţă de Dumnezeu şi faţă de semeni. El este omul prin care sfinţenia, ca supremă transparenţă reciprocă a Persoanelor Sfintei Treimi, se comunică umanităţii ca sensibilitate desăvîrşită, pentru ca sfinţenia Lui să se facă văzută şi respectată peste tot, împingînd existenţa spre un *cer nou* şi un *pămînt nou*, în care să locuiască sfinţenia, prin extensiunea ei din Sfînta Treime.

În contrast cu vechile hierofanii, Iisus Hristos este cel care îi conduce pe oameni către sfinţenie. O astfel de experienţă nu se produce oricum: ea implică credinţa, omul credincios fiind cel prin care se manifestă credincioşia totală faţă de Dumnezeu şi calitatea omului de delegat de Dumnezeu cu administrarea lucrurilor spre lauda Lui şi spre mîntuirea semenilor. Căci cel total fidel lui Dumnezeu devine total fidel şi semenilor, încadrînd fidelitatea sa faţă de semeni în fidelitatea sa faţă de Dumnezeu, cum a făcut Hristos însuşi[30].

Oamenii au „ceasul” lor. Ei trebuie să vadă cu ochii, să audă cu urechile şi să înţeleagă cu inima. A săvîrşi toate acestea, înseamnă a sesiza că „Domnul e flămînd, însetat, străin, bolnav sau în temniţă” ca să poată fi hrănit, hidratat, primit la cel ce îl aşteaptă. Faptele *milei creştine* apar ca lucruri fireşti: „dacă nu-ţi astupi urechile şi nu-ţi acoperi ochii dinadins”[31]. Actele caritabile faţă de alţii sînt daruri

[28] N. Steinhardt, *Primejdia*..., p. 82.
[29] *Ibidem*, p. 220.
[30] *Ibidem*, p. 272.
[31] N. Steinhardt, *Jurnalul*..., p. 52.

BDD-A3950 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:15 UTC)

elementare, pe care le avem din fire şi „zac în sufletul, inima, rărunchii, mintea, bojocii, măruntaiele, troposinele şi sinapsiile oricui”[32].

Anihilarea, mortificarea trupului nu e acceptată ca o soluţie eficientă în lupta cu răul. Confruntarea cu tenebrele trebuie să se facă atît la nivelul psihiei, cît şi al faptelor. Purificarea minţii, învingerea voinţei şi curăţirea de patimi sînt acţiunile prin care sufletul poate fi primenit.

Purificarea minţii începe cu evitarea amintirilor negative şi a gîndurilor rele. Acest efort implică ocolirea oricărei conversaţii cu ele. Paza inimii, păzirea minţii, paza celor dinăuntru presupune vigilenţă, adică atenţie şi împotrivirea în cuvînt. O performanţă care se realizează prin „înţelegerea duhovnicească”, prin asistenţa Duhului Sfînt. Nici observaţiile particulare nu sînt neglijate.

Pentru a descoperi gîndurile, trebuie să examinăm ce anume se petrece în suflet. Nu este vorba doar de o simplă întoarcere în sine, ci de un examen practic, constînd în consemnarea gîndurilor şi greşelilor din fiecare zi.

Învingerea voinţei şi predarea ei lui Dumnezeu se realizează prin renunţarea la pasiunile generate de simţuri, la materie, la contingenţele multiple ale realităţii. Purificarea voinţei reprezintă detaşarea de orice sentiment, de orice pasiune sau afecţiune faţă de lume. E renunţarea la tot, pentru a duce totul lui Dumnezeu, pentru a fi plin de Dumnezeu. Golul realizat de om este umplut de Dumnezeu cu lumina Lui. Purificarea voinţei reprezintă un proces de „supranaturalizare” a fiinţei omeneşti.

Curăţirea de patimi corespunde cu readucerea sufletului la starea de „chip” a lui Dumnezeu. Afectele sînt „puterile” introduse de Dumnezeu în sufletul omului şi destinate să-i servească „drept instrumente şi unelte” în viaţă. Preluînd o idee a lui J. P. Sartre, călugărul literat consideră că în procesul mîntuirii „Important nu este să spui: Iată ce au făcut din mine, ci: Iată ce am făcut eu din ceea ce au făcut din mine[33]”. Orice fapt e anti-destin. Orice operă e anti-naturală. Orice hotărîre e anti-neant. Sfinţenia presupune o angajare totală, un efort dus pînă la sacrificiul de sine. Ea trebuie privită prin ochii lui Hristos, prin gîndul Lui, prin voinţa Lui şi prin sentimentele Lui. Sfinţenia, mîntuirea este oglindirea omului în Dumnezeu. Acesta este motivul pentru care restaurarea personală nu poate fi negociată: „Vin unii şi spun: aş duce o viaţă creştină dacă aş putea…dacă aş avea condiţii, dacă ar fi… dar aşa e imposibil… Şi le răspund: Asta e viaţa de care ai parte, ăsta-i lozul pe care l-ai tras; *acum* trebuie să fii creştin; dacă aştepţi să ai confort şi timp liber şi să fie iar linişte şi bună stare şi să se ducă jupîneasa la piaţă şi să găseşti brînză în toate băcăniile ai putea pierde prilejul de a fi ceea ce spui că doreşti să fii. Trebuie să te poţi mărturisi creştin oriunde, în tren, în subsol, printre dobitoci, într-un spaţiu locativ comun, pe cruce, într-o cameră de trecere, la coadă”[34].

Nici citirea, nici simpla exegeză a textului sacru nu numai că nu aduc mîntuirea, ci prind omul în chingile propriei logici; îl face să creadă că-L aude, că vorbeşte în

[32] *Ibidem.*
[33] N. Steinhardt, *Jurnalul*..., p. 222.
[34] *Ibidem*, p. 234.

BDD-A3950 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:15 UTC)

numele lui Dumnezeu, cînd de fapt îşi exprimă opiniile proprii. A declara, pe ton protocolar, că ceilalţi creştini, ca toţi ceilalţi oameni trecuţi, prezenţi şi viitori sînt ineluctabili sortiţi osîndei veşnice, e o dovadă de exaltare. O astfel de atitudine substituie pe cel ce o vehiculează lui Hristos, îmbrîncindu-L şi făcîndu-I vînt de pe tronul Său de judecător. Cine se mîntuieşte şi cine nu, sînt lucruri pe care numai Dumnezeu le cunoaşte. În plus, nu avem dreptul să-l jignim pe aproapele nostru, să-l îndepărtăm din cercul năzuitorilor la mîntuire. Mîntuirea subiectivă e o taină a cărei dezlegare se află exclusiv în mîinile lui Iisus[35].

Excluderile mutuale, intoleranţa şi răutatea faţă de convivii noştri Steinhardt consideră că provoacă „dezgustul, suspinul şi rîsul" Domnului. Ambiţia de a stăpîni monopolul mîntuirii este simptom de infantilism intelectual, de totală îndepărtare de la ideea chenozei şi de transformare a spiritualismului propriu credinţei în fundamentalism religios. Respectul pentru celălalt, dragostea de aproapele, sila pentru violenţe verbale, respingerea agresivităţii totale sînt condiţiile esenţiale pentru realizarea mîntuirii individuale.

Restaurarea hristică nu este un „dat". Ea se află într-un proces de devenire: totul este sacru, pe măsură ce totul este sfinţit. E adevărat că un studiu semiologic al formelor de consacrare relevă ca bază a sfinţeniei *Taina Euharistiei*, ca bază a sacrului substanţial. Euharistiei i se adaugă însă şi celelalte Sfinte Taine: *Botezul, Mirungerea, Nunta, Maslul, Mărturisirea, Hirotonia*, care, asumate în mod responsabil, introduc natura umană în ordinea mesianică, dezvoltînd în omul credincios sfinţenia însăşi.

Experiatorul tenace al sfinţeniei este sfîntul. Sfîntul nu este o abstracţie umană, ci o persoană obişnuită, într-un mediu puţin obişnuit cu exemplaritatea umană. Sfîntul e un înainte-mergător şi un ajutător al celorlalţi oameni în drumul spre viitorul desăvîrşirii eschatologice. Biruind timpul printr-o vigilenţă sporită asupra curgerii lui, sfîntul ajunge la o maximă asemănare cu Dumnezeu. Avînd pe Dumnezeu în sine, cu bunătate şi cu iubirea Lui de oameni, sfîntul ajunge la deplinătatea esenţei umane, la identitatea esenţei umane cu existenţa.

Acest model nu este fictiv. Este real, atît de real încît pare să deranjeze cu prezenţa sa. El se regăseşte în jertfa curată a Fiului lui Dumnezeu, care aflîndu-Se în totală puritate, S-a jertfit Tatălui pentru salvarea umanităţii pentru adevăr. Descoperind valorile spirituale, sfîntul, deschis exerciţiului iniţiatic, aşeza în faţa oricărui experiator, orizontul sacru al lumii şi al eternităţii, al unei tradiţii inefabile, catalogată astăzi fie din ignoranţă, fie din raţiuni polemice iraţională, demonică, delirantă.

Aşadar în viziunea steinhardtiană, sacrul e un atribut divin, iar sfinţii sînt acei oameni care au conştientizat harul sacramental, devenind mari oameni de acţiune. Faptele lor răstoarnă măsura actelor pur umane: sînt acţiuni cu putere, acţiuni pnevmatice, acţiuni îndumnezeite. Ei se încadrează în duhul comunitar, în slujba iubirii, slujind trupului lui Hristos ca întreg (Biserica). Sfinţii au descoperit că

[35] N. Steinhardt, *Dăruind*..., p. 271.

BDD-A3950 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:15 UTC)

numai păcătoşii pot gusta creştinismul, deoarece, în ciuda nevredniciei omeneşti – pe a lor punînd-o totdeauna înaintea nevredniciei semenilor –, nici un păcat nu poate birui dragostea lui Dumnezeu de oameni, care transfigurează orice făptură încercată de nostalgia eternităţii[36].

Bibliografie

Eliade, M. , *Eseuri*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991
Eliade, M. , *Încercarea labirintului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990
Eliade, M., *Sacrul şi profanul*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1992
Gauchet, M., *Dezvrăjirea lumii. O istorie politică a religiei*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1995
Mensching, G., *Histoire de la science des religions*, Paris, 1955
Müller, M., *Essai de mythologie comparée*, Paris, 1859
Otto, R. , *Sacrul. Despre elementul iraţional din ideea divinului şi despre relaţia lui cu raţionalul*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992
Peters, F. E. , *Termenii filozofiei greceşti*, traducere de Drăgan Stoianovici, Editura Humanitas, Bucureşti, 1993
Ries, J., *Sacrul în istoria religioasă a omenirii*, Editura Polirom, Iaşi, 2000
Stăniloae, D., *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1978
Steinhardt, N., *Dăruind vei dobândi*, ediţia a II-a, îngrijită, revăzută şi adăugită de Ioan Pintea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997
Steinhardt, N., *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1991
Steinhardt, N., *Primejdia mărturisirii*. Convorbiri cu Ioan Pintea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993
Velasco, J. M., *Introducere în fenomenologia religiei,* Ed. Polirom, Iaşi, 1997
Weber, M., *Sociologia religiei. Tipuri de organizări comunitare religioase*, Editura Teora, Bucureşti, 1998
Wunenburger, J. J. , *Sacrul*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000

[36] N. Steinhardt, *Jurnalul...*, p. 125.

BDD-A3950 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:15 UTC)